

Спајаће нас електрика
електрика наших срца
и без жице и без кабла

*Јован Јовановић Змај
Николи Тесли у часџ*

Муње и змајеви су искра и научног генија и уметничког ствараоца. Додиром муња изумитељских и змајева песничких настаје дело непролазне лепоте и велике вредности. Тако су ови блистави зраци и неуморна крила насељени у изумима Пупина, Тесле и Миланковића, али живе и у тексту нашег научног великана – Смрт Марка Краљевића у Пупиновом Филипу Вишњићу или у Теслином преводу Змајевих песама.

Милутин Миланковић као већ стар човек шета Калемегданом са пријатељем. Пријатељ га пита: „Милутине, да ли је време за нови Канон?“ Милутин му одговори: „То време је одавно прошло, остало је време само за Марка Краљевића.“ И тако пише свој есеј о Марку Краљевићу. Пише као песник, као књижевни теоретичар, најмање као научник, а можда и прво као бриљантан ум.

СМРТ МАРКА КРАЉЕВИЋА

Песма почиње овако:

Поранио Краљевићу Марко
У неђељу прије јарког сунца

Сличан почетак имају и друге народне песме, но одмах уз тај почетак долази у истој реченици ово:

Покрај мора Урвином планином.

Са те четири речи предочен је цео пејзаж и поприште на којем ће се одиграти радња ове песме. При томе назив 'Урвина' не обележава једну одређену планину већ само неку стрмих бокова. Песник јој додељује одређено место и даје разумети да га ни сам не зна, већ да је она производ његове песничке уобразиље. Одмах иза тих речи радња почиње и тече као бујна река:

С мртвим Марком сједе на галију
Одвезе га право Светој гори,
Извезе га под Вилиндар цркву,
Унесе га у Вилиндар цркву,
Чати Марку, што самртну треба,
На земљи му т'јело опојао,
Насред б'јеле цркве Вилиндара
Онђе старац укопао Марка,
Биљега му никакве не врже,
Да се Марку за гроб не разнаде,
Да се њему душмани не свете.

Ову песму сам, испуштајући само нека безначајна понављања, исписао у целини јер је она била полазна тачка у испитивању проблема који сам сам себи поставио. Пре но што бих пошао даље, биће од користи да је пропратим неким историјским чињеницама.

Са историјским краљем Марком упознао сам се Јиречековом „Историјом Срба“, а у преводу Јована Радонића, објављеним 1922. и 1923. године и дознао ово.

Област краља Вукашина, оца Марка Краљевића, захватала је крајеве на обе стране Шар планине са градовима Призреном, Скопљем и При-

Избегавајући непотребна понављања, врло честа у нашим народним песмама, наш песник каже само ово:

Сједе царе казивати Марку,
 Што је њему Муса починио;
 Па он пита Краљевића Марка:
 „Можеш ли се, Марко, поуздати,
 Да отидеш у приморје равно,
 Да погубиш Мусу Кесецију?
 Даћу блага колико ти драго.“
 Вели њему Краљевићу Марко:
 „Аја, Богме, царе господине!
 Убила ме мемла од камена,
 Ја не могу ни очима гледат;
 Камол’ с Мусом мејдан дијелити!
 Намјести ме ђегод у механу,
 Примакни ми вина и ракије
 И дебела меса овнујскога,
 И бешкота љеба бијелога:
 Да посједим неколико дана,
 Казаћу ти, кад сам за мејдана.“

Ту су се најјаче очувале успомене на владавине Мрњавчевића, али је наш песник самостално отворио поетску личност Краљевића Марка која се високо уздиже изнад историјског краља Марка.

Да се још запитамо да ли се још која од наших народних песама може сматрати за дело тог истог великог песника. Полазећи од чињенице о којој сам већ говорио тј. да су велики генији сасвим изузетне, такорећи јединствене појаве, заменићемо постављено питање овим, да ли још која од народних песама стоји на истој песничкој висини као оне овде набројане. Ту у првом реду долази у обзир песма „Цар Лазар и царица Милица“. Она је изванредне лепоте. Да је прочитамо.

Цар Лазар и царица Милица

Цар Лазаре сједе за вечеру.
 Покрај њега царица Милица;
 Вели њему царица Милица:
 „Цар Лазаре, српска круно златна!
 Ти полазиш сјутра у Косово,
 С' собом водиш слуге и војводе,
 А код двора никог' не остављаш,
 Царе Лазо, од мушкијех глава,

жудње за слободом српског народа него као епски јунак којег великани наше науке домаштавају стварајући три херојска лица од једне исте архетипске супстанце.

На самом почетку аутобиографије Са пашњака до научењака Михаило Пупин профилише портрет Марка Краљевића.

Јуначке српске песме, које је певао Баба-Батикин, славиле су великог народног јунака, Краљевића Марка. Његови мегдани били су мегдани снажног и храброг човека, који брани слабе и потиштене. Иако је био краљевског порекла, Марко се никад није борио да осваја земље и градове. Како га гуслар слика, Краљевић Марко био је прави заточник права и правде.

У то време се таман био завршио Грађански рат у Америци. И кад год би Баба-Батикин споменуо име Линколново, помишљао сам да је то амерички Краљевић Марко.

Земље и космоса, већ је са много поштовања и доброте, писао о другима.

Своје умно перо оштрио је да би за друге велике људе записао реч која оставља траг. Учио је Мику Аласа да плива, изборио се да Тесла буде у редовном статусу члан Краљевске академије наука... овом списку краја нема.

„Ја сам још као ђак у Београду изучио рибарски занат и добио мајсторско писмо, оно ми је милије но докторска диплома.

– А сад ми је тек јасно што вас ваши другови зову мајстором.

– То сам истину – а зову ме и Мика – алас“

Последње што Иван Ђаја пише у својим Сећањима је:

„Временом човек осети да су му највеће радости у животу оне које је другима учинио.“

На питање новинара – да ли га је наука одвојила од Бога, Пупин одговара:

„Мене је наука приближила Богу. До ње ме је довела вера моје мајке. Надам се да ће и моја наука људе довести њеној вери.“

Никола Тесла пише:

„Човек не постоји без морала, морал не постоји без Бога, значи човека нема без Бога“

